

ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΑΠΟΣΕΛΕΜΗ

Γενναϊόδωρη η φύση προίκησε την περιοχή μας με ένα εξαιρετικού ενδιαφέροντος φυσικό μνημείο, το Φαράγγι του Αποσελέμη, για το οποίο θα δώσουμε στη συνέχεια ορισμένα στοιχεία, ταυτόχρονα με μια σύντομη περιγραφή του ποταμού που το δημιούργησε και του βιοτόπου στον οποίο καταλήγει.

1. Ο ποταμός Αποσελέμης

Ο ποταμός Αποσελέμης, ενδεχομένως ο Σέδαμνος της αρχαιότητας, πήρε το σημερινό του όνομα από το Αραβικό Αμπού Σαλέμ πιθανότατα θα ήταν κάποιου σημαίνοντος Άραβα, που έδρασε στην περιοχή την εποχή της Αραβοκρατίας.

Ο Αποσελέμης πηγάζει από την περιοχή του Τοίχου κοντά στην Κασταμονίτσα, δέχεται δε και τα πλημμυρικά νερά του Λασυθίου που εκβάλλουν στη θέση Φλέγες, κάτω από το Ρούσο Εγκρεμό. Στην πορεία του προς τη θάλασσα ενισχύεται από ορισμένους χείμαρρους στην περιοχή του Αβδού και στη συνέχεια διαρρέει την κοιλάδα της Λαγκάδας, περνά από τις Ποταμιές και φθάνοντας στη θέση «Ξεροκαμάρες» ενώνεται με τον «Μικρό Ποταμό», ένα χείμαρρο που κατεβαίνει από την περιοχή των Καρουζανών. Ο ενιαίος τώρα Αποσελέμης συνεχίζοντας την πορεία του προς την θάλασσα μπαίνει σε ένα στενό πέρασμα, το ομώνυμο φαράγγι, για να καταλήξει ύστερα από μια διαδρομή οκτώ περίπου χιλιομέτρων στο Κρητικό Πέλαγος, μεταξύ Ανάληψης και Γουβών. Στα ύψος του οικισμού Αγριανά τελειώνει το φαράγγι και ο ποταμός κυλά μέσα σε μια μικρή γραφική κοιλάδα έως το ύψος της παλαιάς Εθνικής οδού. Από το σημείο αυτό η κοίτη του μετατρέπεται στον πολύ σημαντικό και γνωστό υδροβιότοπο του Αποσελέμη, που καταλήγει στη θάλασσα. Στη διαδρομή του ποταμού και λίγο πριν από τις Ποταμιές προβλέπεται να κατασκευαστεί ένα μεγάλο φράγμα με τα νερά του οποίου προσδοκείται να λυθεί το πρόβλημα της ύδρευσης της ευρύτερης περιοχής του Ηρακλείου και άλλων περιοχών των βορείων ακτών της Κρήτης.

Ο Αποσελέμης αποτελεί την κυριότερη οδό διαφυγής των πλημμυρικών νερών του Οροπεδίου, τα οποία παρουσιάζουν σήμερα μεγάλη ρύπανση από διάφορα απόβλητα.

Εκβολές του Αποσελέμη. Αυτές, όπως προαναφέραμε, σχηματίζουν τον ομώνυμο υδροβιότοπο που αρχίζει από τη γέφυρα της παλαιάς Εθνικής οδού και φθάνει μέχρι τη θάλασσα. Παλαιότερα η κοίτη του ποταμού στρεφόταν δυτικά και κατέληγε στο άκρο της περιοχής του Δέλτα. Σιγά-σιγά όμως, λόγω προσχώσεων και άλλων παρεμβάσεων, η κοίτη αυτή εξαφανίστηκε και δημιουργήθηκε η νέα.

Στο προηγούμενο φύλλο της εφημερίδας σας (αριθ. 5 του μηνός Δεκεμβρίου 2001) δημοσιεύτηκε ένα πολύ κατατοπιστικό και εμπειριστατωμένο άρθρο για τον υδροβιότοπο του Αποσελέμη που υπογράφεται από τον Φυσικό-Περιβαλλοντολόγο κ. Μανώλη Βουτυράκη που. Οι εκβολές του Αποσελέμη εθεωρούντο από παλιά μια πολύ σημαντική περιοχή για τα πουλιά, τα φυτά και τα έντομα, είναι δε ένας αξιόλογος βιότοπος της βόρειας Κρήτης. Εκάλυψε πλήρως το θέμα και ως εκ τούτου η περαιτέρω ενασχόλησή μου με αυτό νομίζω ότι περιττεύει.

Το φαράγγι του Αποσελέμη

α) Θέση- Περιγραφή

Το φαράγγι βρίσκεται λίγο πριν από τις εκβολές του "Όταμού, αρχίζει από την περιοχή του Αγίου Πνεύματος στις Ξεροκαμάρες (νότιο άκρο) και φθάνει μέχρι το ύψος του οικισμού Αγριανά (βόρειο άκρο), έχει κατεύθυνση από νότο προς βορρά, το μήκος του υπολογίζεται γύρω στα 4 χλμ. και το υψόμετρο του είναι 120 μ. στο νότιο άκρο και 13 μ. στο βόρειο, οριοθετείται δε ανατολικά από το ύψωμα Σώπατα (υψ. 243 μ.) και δυτικά από τα υψώματα της Κόξαρης (υψ.344 μ.). Το φαράγγι είναι εύκολα προσπελάσιμο από το νότιο άκρο του απ' όπου είναι πιο εύκολη η επίσκεψή του, απέχει δε από το Ηράκλειο 30 χλμ.

Το πρώτο τμήμα του (περίπου το ένα τρίτο του μήκους του) είναι μια μικρή στενή κοιλάδα στην ανατολική πλευρά της οποίας υπάρχει ένας χωματόδρομος, προφανώς για την εξυπηρέτηση κάποιων κτηνοτρόφων και η διαδρομή στο τμήμα αυτό θα ήταν άνετη εάν δεν υπήρχαν οι ασύδοτες περιφράξεις. Παρά ταύτα η διαδρομή είναι πάντα γοητευτική. Προοδευτικά οι πλαγίες της μικρής κοιλάδας γίνονται απότομες και το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την πυκνή βλάστηση των οχθών του ποταμού υποχρεώνει τον επισκέπτη να χρησιμοποιεί την κοίτη του ποταμού για τη συνέχιση της πορείας του, η οποία όμως γίνεται πολύ δύσκολη. Κάποτε, δε και επικίνδυνη από την παρουσία μεγάλων βράχων που έχουν κατακλύσει μέσα στην κοίτη. Οι πλαγιές γίνονται όλο και πιο απότομες, σε ορισμένα δε σημεία σχεδόν κατακόρυφες, ύψους 150 μέχρι 200 μέτρων. Είναι το πιο εντυπωσιακό τμήμα του φαραγγιού.

Στο ύψος των Αγριανών το σκηνικό αλλάζει απότομα. Οι κάθετες πλαγιές παραχωρούν τη θέση τους σε ομαλά χαμηλά υψώματα, ενώ το στενό πέρασμα μετατρέπεται στη γραφική κοιλάδα που αναφέραμε πιο πάνω.

β) Γεωλογία.

Από γεωλογικής πλευράς το φαράγγι παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον επειδή στις κάθετες ασβεστολιθικές πλευρές του είναι αποτυπωμένη με ευκρίνεια η γεωλογική δομή της περιοχής. Στην έξοδό του τα ασβεστολιθικά πετρώματα σμίγουν ομαλά με τις νεογενείς αποθέσεις.

γ) Χλωρίδα- Πανίδα

Τα φυτικά είδη που επικρατούν στις όχθες του ποταμού είναι τα πλατάνια και οι λυγαριές. Στα πρηνή πάνω από τις όχθες κυριαρχούν τα φρύγανα και στα κάθετα βράχια τα χασμόφυτα. Συνολικά η χλωρίδα του φαραγγιού περιλαμβάνει 300 περίπου είδη φυτών που σχηματίζουν φυτοκοινωνίες καλά οργανωμένες και προσαρμοσμένες στο ξηρό κλίμα της περιοχής.

Σημαντικός είναι ο αριθμός των ενδημικών φυτών (που απαντούν μόνο εδώ) και φθάνουν τα 20, από τα οποία σπουδαιότερα είναι η καμπανούλα με ωραία μπλε άνθη, το πλουμί ή έβενος με τα ξερά άνθη του οποίου γέμιζαν παλιά τα μαξιλαράκια των μικρών παιδιών για να είναι μαλακά, η Μηδική κ. ά. Επίσης υπάρχει μεγάλο πλήθος φαρμακευτικών φυτών, όπως η αγρισταφίδα από τους σπόρους της οποίας παρασκευαζότανε το «σουρούρι», με το οποίο παλαιότερα καταπολεμούσανε τις ψείρες του τριχωτού της κεφαλής. Τα περισσότερα από τα φυτά του φαραγγιού είναι μελισσοτροφικά, όπως το θυμάρι, οι λυγαριές, το έβενος κ.λ.π.

Τα κυριότερα είδη της πανίδας του φαραγγιού είναι: Ο λαγός, ο σκαντζόχοιρος, η ζουρίδα, το καλογυναικάρι, ο κοτσυφός, η βιτσιά, τα αγριοπερίστερα, τα λαδεράκια, οι ασκορδαλοί, τα σπουργίτια, τα σαμαμίθια, οι σαύρες, τα φίδια, τα σαλιγκάρια κ.λ.π.

Παρά το γεγονός ότι τα φαράγγια προσφέρονται γενικά για το φύλλισμα αγρίων αρπακτικών πτηνών, στο φαράγγι του Αποσελέμη δεν φαίνεται να συμβαίνει αυτό γιατί απουσιάζουν άλλες ουσιαστικές προϋποθέσεις.

δ) Αξιοποίηση του φαραγγιού του Αποσελέμη.

Το πανέμορφο και πολύ ενδιαφέρον φαράγγι της περιοχής μας επιβάλλεται να αξιοποιηθεί, για να γίνει έτσι προσιτό στον πολύ κόσμο και να μπορέσει να γνωρίσει από κοντά τις ομορφιές του, ιδιαίτερα οι νέοι που ζουν οι περισσότεροι αποκομμένοι από την φύση και το φυσικό περιβάλλον.

Για την αξιοποίηση αυτή έχει γνωμοδοτήσει θετικά η αρμοδία Δασική Υπηρεσία, για τη δημιουργία χώρου δασικής αναψυχής πριν από μια δεκαετία περίπου.

Λόγω της γεωγραφικής του θέσης κοντά στην πόλη του Ηρακλείου και της εύκολης προσέγγισής του με αυτοκίνητο θα μπορούσε να αναδειχθεί σε ένα ενδιαφέροντα προορισμό σχολικών εκδρομών, φυσιολατρικών περιπάτων, ακόμη δε και απογευματινών οικογενειακών εξόδων. Εξάλλου η γειτνίασή του με Χερσόνησο, Ανάληψη και τα άλλα τουριστικά κέντρα είναι σημαντικό προσόν για την τουριστική αξιοποίηση του. Με τον τρόπο αυτό ο κάθε επισκέπτης θα μπορεί να έλθει σε άμεση επαφή με την πανέμορφη Κρητική φύση και να έχει μια άλλη συναρπαστική, στεργιανή αυτή τη φορά, εμπειρία από την Κρήτη εκτός από την συνηθισμένη της παραλίας.

Ασφαλώς, η αξιοποίηση του φαραγγιού με τις παράλληλες δραστηριότητες που θα δημιουργηθούν γύρω από αυτό, θα βοηθήσει στην γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής.

Τελειώνοντας εκφράζω την ευχή η αξιοποίηση του φαραγγιού του Αποσελέμη που έχει καθυστερήσει αρκετά να προκαλέσει το ενδιαφέρον όλων των αρμοδίων το συντομότερο δυνατόν και να βρεθεί μια λύση για το γενικότερο καλό και το συμφέρον της δικής μας περιοχής.

Ιωάννης Καραβαλάκης

Αγριανά, Μάρτιος 2002